

АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ ЗМІСТУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОЛОГІВ ЩОДО КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Дослідження сучасних учених показують, що формування фахівців для суспільства сталого розвитку необхідно починати на базі підготовки фахівців-екологів, оскільки базовою освітою для сталого розвитку є саме екологічна з урахуванням її спрямованості на розв'язання проблем збалансованого розвитку. У цій статті проаналізовано зміст навчальних програм нормативних дисциплін освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за напрямом «екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування». Наведений нижче аналіз дає можливість констатувати незначну кількість нормативних навчальних елементів, спрямованих на вивчення теоретичних та практичних аспектів сталого розвитку цивілізації, майже повну відсутність посилань на основні програмні документи зі сталого розвитку (як міжнародні, так і європейські), а також, як наслідок, низький рівень упровадження екологічного компонента концепції сталого розвитку в зміст навчальних дисциплін.

Ключові слова: університетська освіта; сталий розвиток; освіта для сталого розвитку; підготовка екологів; навчальний елемент; модуль; нормативна дисципліна.

Постановка проблеми. Проблема сталого розвитку суспільства – одна з найбільш актуальних у сучасному світі. Теорія та практика сталого розвитку на глобальному, національному, регіональному та місцевому рівнях є відображенням об'єктивної потреби переорієнтації економічного, суспільного розвитку з урахуванням нагальної вимоги збереження природного та людського потенціалу для нинішнього та майбутніх поколінь. Реалізація цієї потреби залежить не лише від розуміння зазначеної потреби, а й від ставлення до неї, опанування шляхів реалізації, готовності людей активно підтримувати відповідну стратегію розвитку. Свій внесок у цю роботу мають зробити всі складові системи освіти – школи, вищі навчальні заклади, установи післядипломної освіти та підвищення кваліфікації кадрів, оскільки освітній рівень населення є передумовою соціального та економічного зростання [2]. Особлива роль у цій справі належить вищій школі. Орієнтир суспільства на сталий розвиток вимагає обов'язкового отримання екологічної складової в системі знань, що забезпечується вищою освітою [5; 3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз досліджень О. І. Бондара, Т. В. Тимочко, Г. Б. Марушевського, Г. О. Білявського, Ю. М. Саталкіна, М. О. Клименка, М. З. Згуровського, Н. М. Рідей та інших показав, що формування фахівців для суспільства сталого розвитку необхідно починати на базі підготовки фахівців-екологів, оскільки базовою освітою для сталого розвитку є саме екологічна відповідно до стратегії ООН з урахуванням її спрямованості на розв'язання проблем збалансованого

розвитку [6; 1]. Підготовка таких спеціалістів передбачає освоєння ними низки навчальних дисциплін екологічного спрямування, що включено до «освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за напрямом підготовки «екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування».

Формулювання цілей статті. Основною метою даної статті було проаналізувати навчальні програми нормативних дисциплін освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за напрямом «екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування» на предмет їх відповідності концепції сталого розвитку цивілізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз навчальних програм нормативних дисциплін освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за напрямом «Екологія» засвідчив, що на сьогодні день екологічна складова сталого розвитку інтегрована в зміст освіти досить слабо. Перш за все про це свідчить той факт, що в програмах майже не зустрічаються посилання на основні документи зі сталого розвитку. Винятком у деякому ступені можуть бути такі дисципліни: «Хімія з основами біогеохімії» (частина 2 – «Основи біогеохімії»), «Біологія», «Загальна екологія (та неоекологія)», «Організація управління в екологічній діяльності», «Моделювання та прогнозування стану довкілля», «Заповідна справа». Нижче наведено ретельний аналіз деяких таких програм нормативних дисциплін.

Аналізуючи перелік навчальних елементів, наведений для кожного модулю програм, можна констатувати, що він містить дуже мало понять, прямо або

опосередковано пов'язаних зі сталим розвитком. Так, у документі [4] зазначено, що навчальна дисципліна «Вища математика» для студентів-екологів є однією з найважливіших та визначальних дисциплін фундаментальної природничо-наукової підготовки майбутніх фахівців. Мета цього курсу – навчити студентів володіти відповідним математичним апаратом, щоб майбутні фахівці-екологи могли опрацювати математичні моделі, пов'язані з їх подальшою практичною діяльністю, а також складати такі моделі. Однак ця програма взагалі не містить таких навчальних елементів. У змісті не передбачено формування спеціальних знань та вмінь, що є необхідними фахівцю-екологу для користування математичним апаратом для проведення моделювання процесів і явищ в екосистемах, для обчислення статистичних даних по генетичних процесах у популяції, дрейфу генів, дослідження динаміки чисельності організмів в популяціях тощо. Також треба передбачити висвітлення питання застосування прийомів математичного аналізу та математичної статистики в роботі з екологічними картами, що є необхідною складовою професійної підготовки майбутнього фахівця-еколога.

Дисципліна «Хімія з основами біогеохімії» має відігравати одну з найсуттєвіших ролей при впровадженні в зміст освіти екологічної складової сталого розвитку, оскільки знання з хімії фахівці зможуть у подальшому використовувати під час вивчення основ моніторингу об'єктів навколишнього середовища, вимірювання його параметрів, очищення атмосфери, гідросфери та ґрунтів, утилізації різних типів відходів, основ токсикології тощо. Проте, як засвідчив проведений аналіз, в існуючій програмі лише приблизно 10 % навчальних елементів з 253 присвячено проблемам, про які йдеться в концепції сталого розвитку людства. Проте в основному це стосується теоретичних питань про колообіги хімічних елементів, глобальні біогеохімічні цикли, адсорбенти та їхні властивості. Зовсім не розглядаються питання антропогенної деформації цих біогеохімічних циклів, не висвітлюється проблема синтезу нових речовин та їх впливу на екосистеми. Саме в хімії, на наш погляд, студенти мають розглядати зміст Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, поняття про транскордонні забруднення тощо. Однак серед позитивних сторін цієї навчальної програми треба віднести наявність таких нормативних навчальних елементів: екологічно чиста енергетика, хлорування води, фтор в організмах, фреони, озоновий шар, кислотні дощі, азотні, фосфорні та калійні добрива, важкі метали в природі, жорсткість води, радіоактивні матеріали, проблема токсичних металів. У результаті вивчення цих елементів у студентів мають сформуватися знання протікання процесів адсорбції та їхньої ролі в охороні довкілля, про екологічно чисту енергетику, про проблему та способи усунення жорсткості води тощо.

Курс «Біологія» є фундаментальним у системі базової вищої освіти в підготовці фахівців-екологів [4]. Метою курсу є формування в студентів цілісного уявлення про біологічне різноманіття на видовому, ценотичному та екосистемному рівнях. Серед нор-

мативних навчальних елементів цієї дисципліни треба виділити такі: ареал, біоіндикатори, генофонд, евтрофування, кільцювання птахів, генетична інженерія, коеволуція, міжнародна біологічна програма, селекція. У цьому ж курсі доцільно розглядати цілу низку питань, пов'язаних із проблемами збереження біорізноманіття та екологічно безпечним використанням біотехнологій. Проте жодного згадування про Конвенцію про охорону біологічного різноманіття в програмі немає. У вік розвитку біотехнологій світова спільнота занепокоєна появою трансгенних продуктів, результатами генної та клітинної інженерії, тонування живих істот. У розділах «Молекулярна біологія» та «Генетика» теоретичні питання цих біотехнологій має бути висвітлено на досить професійному рівні. Адже знань у цій галузі вимагає Концепція сталого розвитку. Щоб вживати ефективні заходи, фахівцям необхідно мати ґрунтовну теоретичну підготовку. Крім того, недоліком програми є відсутність екосистемного підходу до логіки викладання курсу. Блоки-модулі досить відокремлені умовно на «Тварини», «Рослини» та «Загальну біологію». Проте для підтримки сталості екосистем, сталого управління розвитком територій необхідним є цілісне розуміння об'єктів природного середовища.

Курс «Метеорологія і кліматологія» є нормативною дисципліною [4], яка дає уяву про фізичні процеси, що відбуваються в атмосфері, основні методи аналізу та прогнозу метеорологічних величин та явищ, кліматичний режим атмосфери й фактори, що впливають на формування клімату, а також вплив атмосфери на природні сфери та екологічний стан навколишнього середовища в цілому. Серед нормативних навчальних елементів треба відмітити такі: метеорологічні спостереження, Всесвітня метеорологічна організація (ВМО), міжнародне співробітництво у сфері спостереження за погодою, екологічні фактори, що впливають на співвідношення газових компонентів, екологічна роль озону, випаровуваність, екологічна роль опадів, екологічні фактори, що впливають на надходження прямої радіації на земну поверхню, фактор мутності атмосфери, умови стійкості сухого повітря, екологічна роль температурних коливань в атмосфері, зміна складових теплового балансу за рахунок антропогенних факторів, вплив людської діяльності на зміни температури ґрунту, природні й антропогенні чинники змін клімату, поняття екстремального середовища, небезпечні стихійні явища, динаміка клімату. У цілому треба зазначити, що в програмі присвячено декілька питань зміні клімату – одній із ключових проблем у концепції сталого розвитку. Проте, як і у випадку з іншими дисциплінами, не передбачено вивчення міжнародних документів із цього приводу, таких як, скажімо, Рамкова конвенція ООН та Кіотський протокол до неї. Неможливо, щоб сучасний еколог не вивчав таких важливих, актуальних сьогодні документів.

Навчальна дисципліна «Загальна екологія (та неоекологія)» є однією з провідних у системі базової вищої освіти в підготовці фахівців-екологів [4]. Це фундаментальна, фрактальна дисципліна – вона є

узагальнювальною щодо вимог формування певного обсягу фундаментальних знань майбутнього фахівця й об'єднує чітко визначену кількість навчальних дисциплін у їх органічному поєднанні, формуючи цілісність уявлень та знання щодо складових фрактальної дисципліни, виховує розуміння потреби гармонійних взаємовідносин між людиною та природою. Дисципліна «Загальна екологія (та неоекологія)» забезпечує формування базових екологічних знань, основ екологічного мислення майбутнього фахівця-еколога, здатного не тільки грамотно, науково обгрунтовано користуватися та захищати природу, але й здійснювати вагомий внесок у формування масової екологічної свідомості населення, набуття необхідних умінь щодо прийняття відповідних рішень тощо. Серед нормативних навчальних елементів цієї дисципліни можна виділити такі: ресурси, кругообіг, непомірне розмноження людства (збільшення кількості населення Землі), марнотратство, нераціональне використання природних ресурсів, забруднення всього довкілля (безгосподарність), нова екологічна мораль, нова моральна основа життя, неоднорідність середовища – стійкість і стабілізація чисельності, стійкість, пружність, опір, принципи переходу надлишковості в самообмеження, необхідність інтегрування розрізнених знань про взаємовідносини природи й суспільства, глобальні проблеми навколишнього природного середовища за матеріалами ООН, пріоритетні проблеми на зустрічі Міністрів охорони природи (Київ, 2003 р. – проблеми води, енергетики, повітря, освіти, проблеми сусідства), Всесвітній економічний форум у Давосі (2001 р.) – індекс екологічної стійкості держави, глобальний моніторинг навколишнього природного середовища (GEMS), щорічне зростання кількості твердих відходів, природні та антропогенні біди, проблема виснаження озонового шару та глобальне потепління, механізм проникнення забруднень у стратосферу, смоги, проблеми кислотних дощів, екологічна безпека як складова національної безпеки, багатозначність небезпек, агроекологічні проблеми, проблеми зрошення, внесення добрив, використання пестицидів, резистентність, проблеми шумового забруднення, проблема побутових відходів, проблема звалищ і захоронення сміття, біогаз, сміттєпереробні заводи, сортування сміття, проблеми пилового забруднення, забруднення фізичне, відходи, що складаються, стоки, викиди, якість навколишнього середовища, похідна від ступеня забруднення, ступінь якості навколишнього середовища, механізм процесу забруднення, вплив забруднень на живі організми, оцінка якості стану території за геохімічною групою екологічних факторів, індекс забруднення, розрахунок індексу забруднення, зміст оцінки впливу на навколишнє природне середовище, нормативно-правова основа контролю та управління, екологічні важелі управління, економічні важелі управління, еколого-економічні механізми, упровадження принципів постійного (треба розуміти – сталого) розвитку як у державне управління, так і в господарську діяльність природокористувачів, адаптативна стратегія природокористування, трансформери біосфери, неорганічні канцерогени

(азбест, метали), органічні канцерогени (ПАВ, нітросполуки, циклічні аміни), органічні та неорганічні мутагени, збільшення мінералізації вод України, забруднення морських вод, скиди стічних вод із сільськогосподарських полів, проблеми збереження земельних ресурсів, проблеми збереження біологічних ресурсів, транскордонний перенос, проблеми радіаційної безпеки, проблеми екологічної безпеки продуктів харчування, проблеми здоров'я населення, першочергові заходи щодо стабілізації екологічного стану.

Як видно з перерахованих нормативних навчальних елементів, у програмі дисципліни «Загальна екологія (та неоекологія)» екологічна складова сталого розвитку найповніше інтегрована в зміст освіти майбутніх фахівців.

Навчальна дисципліна «Економіка природокористування» надає студентам знання з раціонального та ефективного використання природно-ресурсного потенціалу, управління природокористуванням, методів визначення економічної ефективності природоохоронних заходів, оцінки економічних збитків від антропогенного порушення навколишнього середовища, формування фінансово-економічного механізму охорони навколишнього середовища, узагальнення міжнародного досвіду та розвитку міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього середовища та природокористування тощо [4]. Серед нормативних навчальних елементів, що стосуються екологічних аспектів концепції сталого розвитку цивілізації, цієї дисципліни можна виділити такі: природокористування, природні ресурси, економіка природокористування, сутність природоохоронної діяльності, причини порушень навколишнього природного середовища, джерела порушень навколишнього природного середовища, підходи щодо визначення збитків, еколого-економічні збитки, екологічні збитки, соціальні збитки, економічні збитки, збитки від забруднення атмосферного повітря, водозабезпеченість та резерви водопостачання, джерела забруднення водних об'єктів, водоохоронні зони, економічні збитки від забруднення водних об'єктів, методи раціонального використання водних ресурсів, родючість ґрунтів, фактори, що впливають на родючість ґрунтів, економічний збиток від порушення земель, раціональне землекористування, раціональне використання корисних копалин, раціональне використання ресурсів морів та океанів, природоохоронна діяльність, економічні підходи до охорони атмосферного повітря, водних ресурсів, земельних ресурсів, у сфері захоронення та утилізації відходів, надр, рослинного та тваринного світу, природно-заповідного фонду, економічні аспекти національних програм щодо охорони навколишнього середовища, принципи визначення плати за використання природних ресурсів, економічні аспекти сучасної екологічної політики, міжнародні конференції – поштовх до міжнародного співробітництва в галузі охорони довкілля, напрями міжнародного співробітництва в галузі охорони довкілля, роль міжнародних неурядових організацій у багатосторонньому співробітництві [4].

У навчальному плані підготовки еколога дисципліна «Економіка природокористування», за умови ретельного аналізу змістовної частини навчання, виявляється не тільки самостійною навчальною дисципліною, а й методологічною базою для формування навчальних програм усіх професійно орієнтованих дисциплін. «Нормування антропогенного навантаження на природне середовище», «Моніторинг довкілля», «Екологічна експертиза», «Екологічне право», «Організація управління в екологічній діяльності», «Екологічна безпека», «Техноекологія», «Заповідна справа», «Екологія людини» – ці та інші нормативні навчальні дисципліни формують еколого-економічну свідомість майбутнього фахівця еколога. Економічні важелі регулювання охорони навколишнього середовища, економічні аспекти використання природних ресурсів; методи розрахунку економічних збитків від антропогенного порушення довкілля; визначення ефективності природоохоронної діяльності; основні підходи до економічної оцінки природних ресурсів і принципів визначення плати за їх використання; способи розрахунку зборів за забруднення природного середовища, фінансово-економічні методи стимулювання природоохоронної діяльності – ці питання в тому чи іншому контексті обов'язково постають у більшості нормативних дисциплін підготовки фахівця-еколога [7].

Курс «Моніторинг довкілля» забезпечує формування цілісних знань майбутнього фахівця-еколога в галузі здійснення системи моніторингу довкілля, пріоритетами функціонування якої є захист життєво важливих екологічних інтересів людини й суспільства в цілому, збереження природних екосистем, відвернення кризових змін екологічного стану різних компонентів довкілля, запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям. У процесі навчання формуються знання та вміння, необхідні майбутньому фахівцеві для роботи в регіональних і національних природоохоронних службах України, у регіонах, де екологічна ситуація залишається складною, навантаження на природне середовище зростає, забруднення й виснаження природних ресурсів загрожують здоров'ю населення, екологічній безпеці та економічній стабільності держави [4]. Серед нормативних навчальних елементів цієї дисципліни можна зупинитися на таких: визначення поняття «система моніторингу навколишнього природного середовища», спостереження за станом навколишнього природного середовища, аналіз та оцінка інформації щодо змін стану навколишнього природного середовища, прогнозування змін стану навколишнього природного середовища, розробка науково обґрунтованих рекомендацій та прийняття управлінських природоохоронних рішень, дотримання вимог екологічної безпеки, збереження якості різних компонентів навколишнього природного середовища, систематичність спостережень, комплексна оцінка якості, узгодженість нормативно-правового та методичного забезпечення, зона екологічного лиха, кризи, небезпеки, збирання, оброблення, передавання, збереження інформації про стан навколишнього природного середовища, радіаційне забруднення, забруднення діок-

саном, вуглеводневе забруднення, бактеріологічне забруднення, місця утворення, зберігання та видалення відходів, обіг відходів, оперативне надання інформації, прогнозування змін стану різних компонентів навколишнього природного середовища, застосування сучасних, удосконалення методик вимірювань і визначень складу та властивостей різних компонентів навколишнього природного середовища, національний моніторинг, міждержавний моніторинг, екологічний норматив якості води, клас небезпеки токсичних відходів, гранично допустимий рівень токсичності, контроль якості вимірювань, гранично допустима концентрація речовини у воді водних об'єктів рибогосподарського водокористування, гранично допустима концентрація речовини у воді водних об'єктів комунально-господарського водокористування, моніторинг атмосфери, гідросфери, ґрунтів, біологічних ресурсів та біологічного різноманіття, моніторинг у сфері поводження з відходами, джерела надходження небезпечних відходів, особливості розробки екологічних карт, програмне забезпечення комп'ютерного картографування, геоінформаційне картографування.

Навчальна дисципліна «Екологічна безпека» забезпечує формування цілісних (системних) знань щодо екологічної безпеки, що притаманна різним ієрархічним рівням: локальному, регіональному, державному, глобальному. Екологічна безпека розглядається як форма взаємодії суспільства та природи. Мета вивчення цієї дисципліни – формування знань щодо екологічної безпеки; чітке розуміння основних закономірностей формування екологічної небезпеки й управління безпекою; набуття практичних умінь і навичок із забезпечення екологічної безпеки [4]. Серед нормативних навчальних елементів цієї дисципліни можна виділити такі: екологічний ризик, система «суспільство – навколишнє середовище», стійкість навколишнього середовища, екологічна небезпека природного типу, екологічна небезпека антропогенного типу, екологічна небезпека природно-антропогенного типу, класифікація екологічно небезпечних явищ і процесів, надзвичайна екологічна ситуація, надзвичайні ситуації стану геосфер, індекс техногенної небезпеки об'єкта, техносфера, урбанізована територія, захворюваність населення, екологічна стратегія людства, екологічний саміт, екологічна конференція, екологічний симпозіум, природоохоронна проблема (міжнародна), міжнародні природні ресурси, глобальне забруднення, екологічні аспекти міжнародного співробітництва, економічні засади міжнародного співробітництва в галузі екологічної безпеки, природоохоронні декларації, угоди з екологічної безпеки, екологічні фонди, екологічні інновації, система управління навколишнім середовищем, закони й кодекси України про забезпечення екологічної безпеки, екологічне проектування, екологічна паспортизація підприємств, екологічна етика, природоохоронне виховання, екологічна інформація, тиск суспільства на навколишнє середовище, екологічна доктрина, екологічний світогляд, пропаганда екологічна, екологічна профілактика, рівновага суспільства та природи, екологічний розвиток, рівень

екологічної освіти, екологічна культура, екологічне мислення, стратегія управління, доступність екологічної інформації, методи обробки екологічної інформації, запобігання негативному впливу на навколишнього середовища, засоби контролю стану навколишнього середовища. Треба зазначити, що ця навчальна програма містить питання екологічної освіти, просвіти, виховання, культури, етики, свідомості, що не спостерігається в інших навчальних програмах нормативних дисциплін.

Неможливо сформулювати екологічний світогляд майбутніх фахівців без вивчення особливостей організації еталонних територій щодо збереження генофонду біосфери. У наш час важливе значення набуло також збереження абіотичної складової ландшафтів. Саме такі питання розглядає навчальна дисципліна «Заповідна справа» [4]. Серед нормативних навчальних елементів цієї дисципліни можна виділити такі: особливості заповідних об'єктів та заповідних територій, природно-заповідний фонд, поняття «екологічна мережа», стратегія оптимізації мережі територій та об'єктів ПЗФ, особливості екологічного моніторингу заповідних територій, поняття «еталонні екосистеми», соціальна та економічна роль ПЗФ України, ботанічне, ресурсне та екологічне значення територій ПЗФ, завдання екологічної освіти на базі територій ПЗФ, напрями природоохоронної роботи на базі заповідних територій, міжнародне співробітництво в галузі заповідної справи.

Метою навчальної дисципліни «Екологія міських систем» є формування знань щодо впливу міста як супергеосистеми на екологічний стан для забезпечення екологічної рівноваги та сталого екологічного та комплексного розвитку інженерно-технічної інфраструктури міст для створення сприятливого навколишнього середовища, раціонального використання природно-ресурсного потенціалу міської території та створення високого рівня якості життя міського населення [4]. Серед нормативних навчальних елементів цієї дисципліни можна виділити такі: сталість та динамічність міських систем, екологічна ємність міської території, показники комфортності житла, сталий розвиток міста, якість міського середовища, стічні води, раціональне використання водних ресурсів, класи небезпеки промислових відходів, сортування лому та відходів, пакетування, брикетування, пресування, утилізаційні та ліквідаційні ме-

оди знешкодження, баластні відходи, ліквідація осадів міських стічних вод, показники шкідливості впливу на природне середовище, біогаз, екологічна стійкість санітарно-захисної зони полігонів ТПВ, газостійкість дерев і чагарників, парки, лісопарки, гідропарки, об'єкти озеленення загального, обмеженого використання, спеціального призначення, рекреаційні ресурси, бальнеологічні ресурси, навантаження рекреаційної системи.

Необхідно зауважити, що впровадженню сталого розвитку в Європі присвячено цілу низку документів європейського рівня. Більшість із них присвячена проблемі сталого розвитку міст. Саме дисципліна «Екологія міських систем» може створити необхідні умови для розгляду цих аспектів, ознайомлення студентів із такими важливими документами щодо сталого розвитку міст Європи, у тому числі й міст України, як Ольборзька хартія, Мельбурнська декларація, Ганноверський заклик, Стамбульська декларація, Місцевий порядок денний на XXI століття тощо. Але досліджена програма, на жаль, не передбачає вивчення цих документів.

Висновки. Отже, підсумовуючи наведений вище аналіз нормативних навчальних програм підготовки екологів, можна констатувати незначну кількість нормативних навчальних елементів, спрямованих на вивчення теоретичних та практичних аспектів сталого розвитку цивілізації, майже повну відсутність посилення на основні програмні документи зі сталого розвитку (як міжнародні, так і європейські), а також, як наслідок, низький рівень упровадження екологічного компонента концепції сталого розвитку в зміст навчальних дисциплін.

Отже, проведений аналіз засвідчив, що вкрай необхідним є більш широке насичення змісту навчальних програм інформацією про сучасні досягнення в розв'язанні тих ключових проблем, які вказано вище, а також інших питань, пов'язаних з екологічною компонентою сталого розвитку. Крім того, дуже важливо провести аналіз змісту основних документів зі сталого розвитку, зокрема Порядку денного на XXI століття, Плану виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі та інших на предмет того, у яких саме програмах дисциплін доцільно розглядати ті чи інші питання, висвітлені в зазначених документах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар О. І. Концепція національної освіти для збалансованого розвитку / О. І. Бондар, Т. В. Тимочко, Г. Б. Марушевський, Г. О. Білявський, Ю. М. Саталкін // Збалансований (сталый) розвиток України – пріоритет національної політики. – С. 426–430.
2. Загвойська Л. Роль університетів у формуванні суспільства сталого розвитку / Л. Загвойська, Л. Максимів // Сучасні проблеми вищої освіти України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору : матеріали науково-методичної конференції, м. Суми, 6–7 жовтня 2010 р. / за ред. О. В. Прокопенко. – суми : сумський державний університет, 2010. – 196 с. – с. 167–171.
3. Касьяненко Т. В. Екологічна складова вищої освіти в системі забезпечення сталого розвитку / Т. В. Касьяненко // сучасні проблеми вищої освіти України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору : матеріали науково-методичної конференції, м. Суми, 6–7 жовтня 2010 р. / за ред. О. В. Прокопенко. – суми : сумський державний університет, 2010. – 196 с. – с. 60–61/
4. Навчальні програми нормативних дисциплін освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за напрямом «екологія» : навчальне видання / за ред. Проф. В. Ю. Некоса та проф. Т. А. Сафранова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2005. – 268 с.

5. Сталий розвиток суспільства : [навчальний посібник] / А. П. Садовенко, В. І. Серета, Л. Ц. Масловська. – К. : Вид-во ТОВ «Компанія Baite», 2009. – 240 с.
6. Стратегія ЄЕК ООН освіти для сталого розвитку / [пер. з англ.]. – Одеса : екологія, 2005. – 44 с.
7. Тітенко Г. В. Новий вектор спрямування професійно-орієнтованої підготовки фахівця-еколога / Г. В. Тітенко, А. Н. Некос, Н. В. Максименко, Н. Б. Кравченко // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: екологія. – 2011. – № 944. – Вип. 6. – С. 77–82.

Непеіна А. В., Черноморський державний університет імені Петра Могили, г. Николаев, Україна

АНАЛИЗ СООТВЕТСТВИЯ СОДЕРЖАНИЯ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ ПОДГОТОВКИ ЭКОЛОГОВ КОНЦЕПЦИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЦИВИЛИЗАЦИИ

Исследования современных ученых показывают, что формирование специалистов для общества устойчивого развития необходимо начинать на базе подготовки специалистов-экологов, поскольку базовым образованием для устойчивого развития является именно экологическое с учетом его направленности на решение проблем сбалансированного развития. В данной статье проанализировано содержание учебных программ нормативных дисциплин образовательной программы подготовки бакалавра по направлению «экология, охрана окружающей среды и сбалансированное природопользование». Приведенный ниже анализ позволяет констатировать незначительное количество нормативных учебных элементов, направленных на изучение теоретических и практических аспектов устойчивого развития цивилизации, почти полное отсутствие ссылок на основные программные документы по устойчивому развитию (как международные, так и европейские), а также, как следствие, низкий уровень внедрения экологического компонента концепции устойчивого развития в содержание учебных дисциплин.

Ключевые слова: университетское образование; устойчивое развитие; образование для устойчивого развития; подготовка экологов; учебный элемент; модуль; нормативная дисциплина.

Nepieina A. V., Petro Mogila Black Sea State University, Mikolaiv, Ukraine

ANALYSIS OF CONFORMITY OF CONTENTS ECOLOGICALS UNIVERSITY TRAINING WITH THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF CIVILIZATION

The problem of sustainable development is one of the most relevant in the modern world. A prerequisite for social and economic growth of society is the educational level of the population. Education ensures the development of society and the state. In 2005 the un general assembly announced the decade of education for sustainable development. The education for a sustainable development is the modern approach to the organization of educational process which includes informing of members of a society about the basic problems of a sustainable development, formations of the outlook which is based on principles of a constancy, reorientation of study from transfer of knowledge on a dialogue establishment, orientation to infringements and the practical decision of local problems. The education for a sustainable development lasts during all life and includes all levels and categories of education. The education for a sustainable development is based on the fundamental assumption that the humanity should drastically change modern course of economic, ecological and social development for providing healthy and qualitative life for future generations. The goal of education for a sustainable development consists in assistance to acquisition of knowledge, skills and persuasions which allow to accept and inculcate decisions at the local and global levels, directed on increasing a qualitative standard of living and don't threaten the future generations to satisfy their exigencies. The education for a sustainable development assumes changes in the educational process concerning teachers, pupils and education control. So, the analysis shows that educational programs should be richer by information on the environmental component of sustainable development. In addition, it is important to analyze the content of the basic documents on sustainable development and satisfy educational programs by elements that are in the aforementioned documents.

Keywords: university education; sustainable development; education for sustainable development; ecologists education; educational element; module; normative course.

Рецензенти: д-р пед. наук, професор О. П. Мещанінов;
канд. пед. наук, доцент Н. М. Болюбаш

© Непеіна Г. В., 2016

Дата надходження статті до редколегії 03.02.2016